

د مسؤلیت د رفع کولو یادداشت: دا سند په غیر رسمي شکل له یو رسمي سند څخه ژباړل شوی دی، مگر ژباړه یې د هیڅ دولتي ادارې لخوا نه ده تائید شوې. کیدای شي ټوله هڅه د ژباړې د کره کولو د ډاډ لپاره شوې وي. مگر دا هم امکان لري چې د اصلي سند او ژباړې ترمنځ د کلماتو په ټاکلو کې نواقص یا توپيرونه موجود وي.

تقیني شننه

أ. د سند عنوان

«رسنیو او بهرنیو ادارو سره د قضائیه قوې پورې اړوند د معلوماتو او ډیټا شریکولو کړنلاره»

ب. سریزه

1. **لنډیز:** د معلوماتو د شریکولو په اړه د سترې محکمې کړنلاره چې د اوسني حکومت لخوا د ۲۰۲۳ کال د نوامبر د میاشتې په ۸ نېټه صادره شوې، د افغانستان په عدلي او قضایي سکتور کې د معلوماتو د خپرولو څرنگوالی تنظیموي. دا کړنلاره د معلوماتو هغه ډولونه بیانوي چې کېدلای شي په قانوني توګه له نورو سره شریک کړای شي او د معلوماتو یو څو نور ځانګړي ډولونه په ګوته کوي چه د شریکولو څخه یې منع شوې ده. دا کړنلاره یو لړ لارښوونې رامنځته کوي ترڅو تضمین کړي چې په عدلي او قضایي سکتور کې د مالوماتو شریکول له حقوقي او امنیتي معیارونو سره سمون خوري ترڅو د عدلي او قضایي بهیرونو انسجام او محرمیت خوندي شي.
2. **حقوقي بنسټ:** د کړنلارې قانوني بنسټ په لومړۍ ماده کې په تفصیل سره بیان شوې ده چې دا ماده تصریح کوي چې نوموړې کړنلاره د بهرنیو، عامه اړیکو او مطبوعاتو ریاست لخوا چمتو او د اوسني حکومت د سترې محکمې د عالي شورا لخوا تصویب او په تعقیب یې ټولو محکمو ته د انفاذ په موخه استول شوې ده.
3. **د تطبیق ساحه:** د دې کړنلارې د تطبیق ساحه د افغانستان اسلامي امارت ټولو د عدلي او قضایي سکتور ټولو اړوندو ادارو ته غځېږي. په دې کې هغه بېلابېل عدلي او قضایي او نورې اړوندې ادارې شاملېږي چې د اوسني حکومت د صلاحیت حوزې لاندې فعالیت کوي. نوموړې کړنلاره حکم کوي چې د مالوماتو د اداره کولو په تګلارو کې د نظم او یووالي د ساتلو په موخه درج شوي حکمونه په کلکه رعایت کړي (دویمه ماده).
4. **مسؤولي ادارې:** د دې کړنلارې د تطبیق لومړنی او اصلي مسؤلیت د قضاییه قوې، په ځانګړې توګه په اوسني حکومت کې د سترې محکمې او نورو اړوندو عدلي او قضایي ادارو پر غاړه دی.
5. **د شننې اهمیت او دلیل:** آزاد حکومت (Open government) د قانون حاکمیت، رویتیا، حساب ورکونې او په حکومتولۍ کې د عامو وګړو د ګډون اړینه برخه ده. د داسې رویتیا مقرراتو او کړنلارو درلودل چې د معلوماتو شریکولو څرنگوالی تنظیموي، د یو آزاد حکومت مهم اړخ دی او دا تضمینوي چې ډیټا په په مسؤولانه توګه اداره کېږي او مالوماتو د عامه وګړو لاسرسی په سمه توګه مدیریت کېږي. دا ډول تدابیر د قضاییه قوې اړوندو معلوماتو د خپرولو لپاره دندې، مسؤولیتونه او بهیرونه رامنځته کوي، د ناسمې پوهېدنې څخه په مخنیوي کې مرسته کوي او د حقوقي نظام یووالی خوندي ساتي. دا ډول کړنلارې د عامو وګړو د باور ساتلو لپاره خورا اړینې دي ځکه په دې هکله چې څه ډول معلومات کېدلای شي د عامو وګړو سره شریک شي، یو چوکاټ وړاندې کوي او د خپرولو په اړه یې محدودیتونه بیانوي. د دغو پراخو شرایطو او اړخو په اړه پوهېدلو لپاره به لاندې برخې د بیاکتنې بهیر لاندې د اوسنۍ کړنلارې ځانګړتیاوې بیان کړي، د دې کړنلارې د حکمونو، پیاوړتیاوو او د اندېښنې وړ برخو په اړه به تفصیلي شننه وړاندې کړي.

دا سند د حقوقو د پراختیا نړیوال سازمان (IDLO) په واسطه د افغانستان د قانون د حاکمیت څارونکي ویبپاڼه (ARLO) پروژې لپاره ژباړل شوی دی. د ARLO په اړه د نورو مالوماتو ترلاسه کولو لپاره مهرباني وکړئ زمونږ ویبپاڼې www.arlo.online ته لار شئ.

د مسؤلیت د رفع کولو یادداشت: دا سند په غیر رسمي شکل له یو رسمي سند څخه ژباړل شوی دی، مگر ژباړه یې د هیڅ دولتي ادارې لخوا نه ده تائید شوې. کیدای شي ټوله هڅه د ژباړې د کره کولو د ډاډ لپاره شوې وي. مگر دا هم امکان لري چې د اصلي سند او ژباړې ترمنځ د کلماتو په ټاکلو کې نواقص یا توپيرونه موجود وي.

ج. تشریح او شننه

1. مهم اصطلاحات: که څه هم په دې کرڼلاره کې ټول اصطلاحات په صریح توګه تعریف شوي نه دي، د لاندې مهمو اصطلاحاتو او تعریفونو په هکله پوهاوی د دې کرڼلارې د تفسیر او شننې لپاره اړین دی.

— **سمعي رسنی:** د رسنۍ هغه بڼې چې یوازې غږ په کې وي، لکه راډیويي خپرونې، پادکاسټونه او نور سمعي ریکارډونه چې د معلوماتو د خپرولو لپاره کارول کېږي.

— **د قضیې اړوند دوسیې:** د شواهد او مدارکو، د شاهدانو د بیانو او د محکمو د حکمونو په ګډون یوې مشخصې حقوقي قضیې پورې اړوند د اسنادو او ریکارډونو ټولګې چې معمولاً د قضیې تر حل کېدو پورې محرم وي.

— **د ماشومانو اړوند قضیې:** هغه حقوقي قضیې چې ماشومان پکښې ښکېل وي او ښکېلو ماشومانو د ګټو او خصوصي حریم د خونديتوب لپاره د محرمیت ځانګړو خونديتوبو ته اړتیا لري.

— **مدعي:** یو شخص یا بنسټ چې د خپل شکایت لپاره د حقوقي حل لارې د غوښتنلو په موخه یوه حقوقي دعوی پیلوي.

— **خوندي معلومات:** هغه معلومات چې د ملي امنیت یا نورو خورا مهمو ګټو ته په پام د حکومت د چارواکو لخوا ټاکل شوي چې له اجازې پرته به نه افشاء کېږي.

— **محرم معلومات:** د روانو څېړنو په هکله د معلوماتو، د شخصي ډیټا او په یاده کرڼلاره کې درج نورو خوندي طبقو په ګډون هغه معلومات چې د حساسیت له کبله عام وګړي ورته لاسرسی نه شي درلودلای.

— **د جرم د کشف پړاوونه:** د څېړنو د بهیر هغه پړاوونه چې د قانون د انفاذ ادارې پکښې مخکې له دې چې قضیه په رسمي توګه درج کړي او محکمې ته یې وسپاري، شواهد او مدارک راټولوي او مظنونین په ګوته کوي.

— **د معلوماتو خونديتوب:** هغه اقدامات او پالیسيانې چې د غیر مجاز لاسرسي، افشاء یا ناوړه ګټه اخیستو پر وړاندې د شخصي او حساسو معلوماتو څخه ساتنه کوي.

— **مدعي علیه:** یو شخص یا اداره چې په محکمه کې یې پر وړاندې حقوقي قضیه پرانیستل شوې وي.

— **کورنۍ رسنۍ:** د ورځپاڼو، تلویزیوني او راډیويي شبکو او آنلاین پلیټ فارمونو په ګډون هغه رسنیزې مجراوې چې د هیواد دننه فعالیت کوي.

— **د کورنۍ اړوند قضیې:** هغه حقوقي قضیې چې د کورنۍ موضوعاتو لکه طلاق، د ماشوم حضانت او میراث پورې اړوند وي او ډېری وخت لږېدې محرمیت ته اړتیا لري ترڅو د ښکېلو خلکو د خصوصي حریم څخه ساتنه وکړي.

— **بهرنۍ رسنۍ:** هغه رسنیزې مجراوې چې له هیواده بهر فعالیت کوي او د راپور ورکولو په موخه قضایه قوې څخه د معلوماتو غوښتنه کوي.

— **معلوماتو ته د لاسرسي آزادي:** هغه معلوماتو ته د خلکو او ادارو د لاسرسي حق چې عامه ادارې یې لري او د حساسه معلوماتو د ساتنې لپاره ځانګړي محدودیتونه پرې وضع شوي وي.

— **د حقوقو ریاست:** د عدلیې وزارت یو ریاست چې د تخصصي کمېټو له لارې په ټول هیواد کې مدني او تجارتي شخصې سمبالوي، قانوني سلا مشورې ورکوي، څارنه ترې کوي او د جوړجاړۍ خدمات وړاندې کوي.

دا سند د حقوقو د پراختیا نړیوال سازمان (IDLO) په واسطه د افغانستان د قانون د حاکمیت څارونکې ویبپاڼه (ARLO) پروژې لپاره ژباړل شوی دی. د ARLO په اړه د نورو مالوماتو ترلاسه کولو لپاره مهرباني وکړئ زمونږ ویبپاڼه www.arlo.online ته لار شئ.

د مسؤلیت د رفع کولو یادداښت: دا سند په غیر رسمي شکل له یو رسمي سند څخه ژباړل شوی دی، مگر ژباړه یې د هیڅ دولتي ادارې لخوا نه ده تائید شوې. کیدای شي ټوله هڅه د ژباړې د کره کولو د ډاډ لپاره شوې وي. مگر دا هم امکان لري چې د اصلي سند او ژباړې ترمنځ د کلماتو په ټاکلو کې نواقص یا توپيرونه موجود وي.

- **کورني او بهرني امنیت:** هغه اقدامات او پالیسيانې چه موخه یې د کورني گواښونو (لکه مدني ناکراري) او بهرني گواښونو (لکه بهرني تېري) پر وړاندې د هېواد ساتنه ده. دا موخې کولای شي چې د یو برخه معلوماتو طبقه بندي د محرمو معلوماتو په توگه توجیه کړي.
- **حکمي شخص:** یوه اداره، لکه شرکت یا سازمان چې قانوني مسؤلیتونه او حقوق لري او یاد مسؤلیتونه او حقوق د هغې د غړو یا مالکانو د مسؤلیتونو او حقوقو څخه جلا وي.
- **په ژوندۍ بڼه خپرونې:** په ژوندۍ بڼه د رسنیو خپرونې، لکه په ژوندۍ بڼه تلویزیوني او راډیويي خپرونې چې د هغې له لارې عامو وگړو ته سمدلاسه معلومات خپرول کېږي.
- **د رسنیو خپلواکي:** د رسنیو سازمانونو په خپلواکه توگه د فعالیت حق او د غیر ضروري مداخلې یا سانسور پرته عامه گڼو پورې اړوندو موضوعاتو په هکله د راپور ورکولو حق.
- **اخلاقي جرمونه:** هغه جرمونه چې د ټولنیزو ارزښتونو او اخلاقي معیارونو څخه پکښې سرغړونه شوې وي او معمولاً اخلاق او شرم او حیا پورې اړوند مسایل پکښې ښکېل وي. د دا ډول جرمونو په قانوني بهیرونو کې محرمیت ته ځانگړې پاملرنه کېږي.
- **ملي گټې:** هغه ملحوظات او اقدامات چې د هېواد د سوکالی او امنیت لپاره په ټولیزه توگه اړین گڼل کېږي او کولای شي د معلوماتو پر افشاء کولو باندې محدودیتونه توجیه کړي.
- **ملي امنیت:** د هغه گواښونو او خطرو پر وړاندې د یو ملت ساتنه چې کولای شي ملي واکمني، ثبات او امنیت خطر سره مخ کړي او معمولاً د معلوماتو د محرم بللو لپاره د یو بنسټ په توگه کارول کېږي.
- **حقيقي شخص:** د قانوني حقوقو او مسؤلیتونو درلودونکی شخص چې د شرکت په څېر د حقوقي بنسټ سره مخالف وي.
- **غیر محرم معلومات:** هغه معلومات چې د محرمو معلوماتو په توگه نه وي طبقه بندي شوي او د دې کړنلارې د اصولو سره سم هغه عامو وگړو یا نورو ادارو سره شریک کېدلای شي چې غوښتنه یې وکړي.
- **شخصي معلومات:** د نومونو، ادرسونو او نورو جزییاتو په گډون هغه معلومات چې د پېژندلو وړ یو شخص پورې اړوند وي او که چیرې افشاء شي، کولای شي چې د قاضیانو یا د هغوی د خپلوانو امنیت خطر سره مخ کړي.
- **چاپي رسنۍ:** هغه رسنیزې مجراوې چې چاپي خپرونې ولري لکه ورځپاڼې، مجلې او ژورنالونه.
- **خصوصي حریم:** د غیر مجاز لاسرسی یا افشاء کېدو څخه د خوندي شخصي مالوماتو ساتلو په موخه د اشخاصو حق.
- **عامه پالیسي:** هغه اصول او معیارونه چې د عامو وگړو د هوساینې او امنیت د خوندي کولو په موخه د دولت کړنې او پرېکړې لارښودوي.
- **د عامه امنیت پر وړاندې جرمونه:** هغه جرمونه چې عامه امنیت او مصوونیت ته گواښ پېښوي، لکه د دولت پر وړاندې جرمونه چې امکان لري د محرمیت د خونديتوب لپاره ځانگړي اقداماتو ته اړتیا ولري.
- **ثبت شوې خپرونې:** په ژوندۍ بڼه د خپرونو بر عکس، هغه رسنیزې خپرونې چې مخکې له مخکې ثبت شوې وي او امکان لري چې د خپرېدو تر مخه وکتل او تصویب شي.

دا سند د حقوقو د پراختیا نړیوال سازمان (IDLO) په واسطه د افغانستان د قانون د حاکمیت څارونکې ویبپاڼه (ARLO) پروژې لپاره ژباړل شوی دی. د ARLO په اړه د نورو مالوماتو ترلاسه کولو لپاره مهرباني وکړئ زمونږ ویبپاڼه www.arlo.online ته لار شئ.

د مسؤليت د رفع كولو يادداشت: دا سند په غير رسمي شكل له يو رسمي سند څخه ژباړل شوی دی، مگر ژباړه يې د هيڅ دولتي ادارې لخوا نه ده تائيد شوې. كيداى شي ټوله هڅه د ژباړې د كره كولو د ډاډ لپاره شوې وي. مگر دا هم امكان لري چې د اصلي سند او ژباړې ترمنځ د كلماتو په ټاكلو كې نواقص يا توپيرونه موجود وي.

- معلوماتو ته د لاسرسۍ حق: هغه معلوماتو ته د خلکو او بنسټونو د لاسرسۍ حق چې عامه ادارې يې لري او د حساس، معلوماتو د ساتنې په موخه پرې ځانگړې محدوديتونه وضع شوي وي.
- حساس معلومات: هغه معلومات چې د خپل ماهيت له كبله ساتنې ته اړتيا لري او كېداى شي چې شخصي، مالي او يا امنيت پورې اړوند معلومات پكښې شامل وي چې كه چېرې افشاء شي، امكان لري زيان را منځته كړي.
- دولت رازونه: هغه معلومات چې د دولت لخوا كورني امنيت ته د اهميت له كبله طبقه بندي شوي وي او افشاء كول يې دولت ته د احتمالي گواښونو څخه د مخنيوي لپاره منع شوې وي.
- روڼتيا: حساب وركونې ته د ودې وركولو په موخه په روڼانه او آزاده توگه د قضائيه قوې د فعاليتونو او پرېكړو په اړه د مالوماتو شريكولو اصل دی.
- بصري رسنۍ: هغه رسنيزې مجراوې چه بصري محتويات لري لكه تلويزيون، آنلاين ويديوگانې او ټولنيزې شبكې.
- د شاهدانو اړوند معلومات: د هغو اشخاصو اړوند مالومات چې په حقوقي قضيو كې شهادت وركوي او د شاهدانو د امنيت او د قضايي بهير د يووالي د خونديتوب په موخه محرم ساتل كېږي.

2. د معلوماتو د لاسته راوړلو لپاره د غوښتنې بهير:

- أ. **غوښتنه:** د معلوماتو لاسته راوړلو لپاره غوښتنه بايد په ليكلې بڼه ټاكل شوې مرجع ته وسپارل شي. دا كړنلاره هغه اړين جزيات بيانوي چې بايد په غوښتنليك كې رعايت شي ترڅو غوښتنه په سمه توگه طى مراحل شي (۶مه ماده).
- ب. **كورنۍ رسنۍ:** د كورني رسنيزو ادارو لخوا معلوماتو ته د لاسرسۍ غوښتنې د اضافي ځير او تدقيق تابع دي. دا غوښتنې بايد هرو مرو د ټاكل شوې مرجع لخوا وكتل او تائيد شي ترڅو له اړوندو حقوقي او اجرائي معيارونو سره تطابق تضمين شي (۷مه ماده).
- ج. **نړيوالې رسنۍ:** د بهرنيو رسنيزو ادارو لخوا غوښتنې د يو جلا پروتوكول تابع دي. دا وړ غوښتنې د لوړ پوړو څارواكو لخوا تصويب كېږي او د لا سختو مقرراتو تابع دي ترڅو حساس معلومات خوندي وساتل شي (۸مه ماده).
- د. **محرم معلومات:** د هغه غوښتنو په برخه كې چې محرم يا حساس معلومات پكښې ښكېل وي، د سخت تدقيق او ځير څخه كار اخيستل كېږي. دا ډول غوښتنې د څو چارواكو تصويب ته اړتيا لري ترڅو د هغه معلوماتو امنيت او يووالى تضمين كړاى شي چې غوښتل شوي وي (۹مه ماده).

3. **رسنيو سره تعامل:** د دې په پام كې نيولو سره چې خپرونه په ژوندۍ بڼه ده يا مخكې له مخكې ثبت شوې، دا كړنلاره جلا قواعد وضع كوي. د قضائيه قوې كاركونكي نشي كولاى چې په ژوندۍ بڼه خپرونو كې گډون وكړي مگر دا چې يوه «عاجل اړتيا» د هغوي ښكېلتيا توجيه كړي. د ثبت شويو خپرونو په برخه كې د سخت دريځه بياكتنې بهيرونه ځاى پر ځاى شوي ترڅو ډاډ تر لاسه شي چې د خپرونو محتويات مخكې له دې چې نشر شي، د موجوده حقوقي او اجرائي معيارونو سره تطابق لري (۸مه ماده).

4. **كورنۍ اړيكې:** دا كړنلاره د قضائيه قوې دننه د اړيكو لپاره ځانگړې پروتوكولونه تشریح كوي. ټولې داخلي اړيكې بايد د ټاكل شويو چپنلونو له لارې وساتل شي او ټاكل شوې لارښوونې په كښې رعايت شي ترڅو د حساس معلوماتو امنيت او محرميت تضمين كړاى شي (۹مه ماده).

دا سند د حقوقو د پراختيا نړيوال سازمان (IDLO) په واسطه د افغانستان د قانون د حاكميت څارونكې ويبپاڼه (ARLO) پروژې لپاره ژباړل شوی دی. د ARLO په اړه د نورو مالوماتو ترلاسه كولو لپاره مهرباني وكړئ زمونږ ويبپاڼه www.arlo.online ته لار شئ.

د مسؤلیت د رفع کولو یادداښت: دا سند په غیر رسمي شکل له یو رسمي سند څخه ژباړل شوی دی، مگر ژباړه یې د هیڅ دولتي ادارې لخوا نه ده تائید شوې. کیدای شي ټوله هڅه د ژباړې د کره کولو د ډاډ لپاره شوې وي. مگر دا هم امکان لري چې د اصلي سند او ژباړې ترمنځ د کلماتو په ټاکلو کې نواقص یا توپيرونه موجود وي.

5. عامه معلومات او د هغې خپرول

- أ. د عامه معلوماتو قواعد: دا کرڼلاره د عامه معلوماتو د خپرولو په برخه کې لارښوونه کوي. عامو خلکو ته د معلوماتو ورکولو د تصویب بهیر او د معلوماتو هغه ډولونه هم په دې لارښوونو کې شامل دي چې شریکول یې مجاز دي ترڅو له دې لارې د حقوقي معیارونو سره تطابق تضمین شي (۱۰مه ماده).
- ب. بین الریاستي غوښتنې: د معلوماتو لپاره بین الاداري غوښتنې باید د سمې اجازې تر لاسه کولو او مستندولو په موخه د ټاکل شوي پروتوکول تابع وي. ټاکل شوې مراجع باید د دې غوښتنې څخه د غوښتل شويو معلوماتو د محرمانیت او امنیت د خونديتوب په موخه بیا کتنه وکړي (۱۰مه ماده).
- ج. د معلوماتو په شریکولو باندې محدودیتونه: دا کرڼلاره د معلوماتو ۱۹ څانګړو طبقو نوملړ وړاندې کوي چې شریکول یې منع دي. ځینې مهم محدودیتونه عبارت دي له؛ د محکمو د پرېکړو او د روانو څېړنو په تړاو د معلوماتو او نورو داسې تفصیلاتو د نشر ممانعت چې کولای شي د قضائیه قوې امنیت خطر سره مخ کړي (۱۰مه ماده).

۵. اغېزې

- أ. په قضائیه قوې باندې اغېزه: په دې اړه چې د څه ډول مالوماتو خپرولو اجازه لري او یا یې منع شوې ده د روښانه لارښوونو په وړاندې کولو سره د نوموړې کرڼلارې تطبیق په پام وړ ډول په قضائیه قوې باندې اغېزه درلودلای شي. دا به د قضایي بهیرونو د امنیت او محرمانیت په خوندي کولو کې مرسته وکړي او د اتباعو، شاهدانو او قضایي کارکوونکو په ګډون د ښکېلو اړخونو خصوصي حریم به خوندي وساتي. د مالوماتو د شریکولو څرنگوالي په تنظیمولو سره به دا کرڼلاره د حساسو مالوماتو د جریان د کنټرول په برخه کې د قضائیه قوې وړتیا لوړه کړي، په احتمالي توګه به د غیر مجاز افشاء کولو خطر راکم کړي او د عدلي او قضایي سیستم اعتبار به خوندي کړي.
- ب. په روڼتیا باندې اغېزه: دا کرڼلاره کولای شي چې د معلوماتو د غوښتلو او خپرولو په برخه کې د روښانه بهیرونو د رامنځته کولو له لارې په حقوقي نظام کې روڼتیا پیاوړې کړي. د داخلي او بهرني اړیکو لپاره د څانګړو لارښوونو د وضع کولو له لارې دا کرڼلاره تضمینوي چې معلومات په مسوولانه توګه او قانوني معیارونو سره سم شریک شي. سربېره پردې، د کنټرول په موخه سخت معیارونه او د ممنوعه معلوماتو د طبقو اوږد نوملړ همدارنګه کولای شي چې عامو خلکو ته د لاسرسي وړ معلومات محدود کړي. کېدای شي چې دا کار د روڼتیا او امنیت تر منځ مبادله وګڼل شي.
- ج. عملیاتي پایلې: که له عملیاتي پلوه وکتل شي، کرڼلاره کولای شي پر سازمانونو او عدلي اورګانونو باندې اضافي اداري بارونه تحمیل کړي، ځکه د معلوماتو د غوښتلو په برخه کې د مستندولو او منظوری اوږده بهیرونه وضع کوي. دا موضوع کولای شي چې د معلوماتو په خپرولو کې ځنډ را منځته کړي او د عملیاتو په مثریت کې ځنډ واقع شي. سربېره پردې، رسنیو سره د تعامل او د بین الاداري غوښتنو په برخه کې د بیاکتنې او منظوری بهیرونه امکان لري چې اړیکې او همکارې پخه کړي او له دې امله د ټولې قضائیه قوې او نورو اړوندو اورګانونو په مؤثریت باندې په ټولیزه توګه اغېز وکړي.
- د. د معلوماتو په خپرولو کې ځنډ: د منظوری اوږده بهیرونه او د ګڼ شمېر چارواکو څخه د اجازې د ترلاسه کولو شرط کولای شي چې هم په قضائیه قوې کې او هم بهرنیو اورګانونو ته د معلوماتو جریان پخه کړي. دا کرڼلاره د غوښتل شويو معلوماتو د شریکولو لپاره هیڅ

دا سند د حقوقو د پراختیا نړیوال سازمان (IDLO) په واسطه د افغانستان د قانون د حاکمیت څارونکي ویبپاڼه (ARLO) پروژې لپاره ژباړل شوی دی. د ARLO په اړه د نورو مالوماتو ترلاسه کولو لپاره مهرباني وکړئ زمونږ ویبپاڼه www.arlo.online ته لار شئ.

د مسؤليت د رفع كولو يادداشت: دا سند په غير رسمي شكل له يو رسمي سند څخه ژباړل شوی دی، مگر ژباړه يې د هيڅ دولتي ادارې لخوا نه ده تائيد شوې. كيدای شي ټوله هڅه د ژباړې د كره كولو د ډاډ لپاره شوې وي. مگر دا هم امكان لري چې د اصلي سند او ژباړې ترمنځ د كلماتو په ټاكلو كې نواقص يا توپيرونه موجود وي.

ضرب الاجل نه ټاكي. دا عوامل كولاى شي چې په سم وخت كې رسنيو، د مدني ټولنې بنسټونو او عامو وگړو پر وړاندې د معلوماتو پر شتون اغېز وكړي او له دې كبله د روڼتيا او زر ځواب ويلو په لار كې خنډ وگرځي.

ه. اداري بارونه: دا كرنلاره ښايي پر قضايي ارگانونو او هغه سازمانونو باندې اضافي اداري بارونه تحميل كړي چې د معلوماتو غوښتنو وي. په مفصله توگه د مستندولو او د ځانگړو پروتوكولونو د رعايت شرط كولاى شي هغه كاركونكو ته چې د معلوماتو غوښتنو ته په رسيدگي كې ښكېل دي، د كار كچه زياته كړي. دا كار كولاى شي چې سرچينې د نورو اساسي كارونو څخه راوگرځوي او له دې امله په ټوليزه توگه مثمرت او گټورتيا اغېزمن كړي.

و. اندېښني او ننگوني

أ. په تعريفونو او اصطلاحاتو كې ابهام: ځينې اصطلاحات لکه «عاجله اړتيا» چې په ۸مه ماده كې كارول شوې، په كرنلاره كې په واضحه توگه نه دي تعريف شوي. د وضاحت دا نشتوالی كولاى شي چې د بېلابېلو تفسيرونو او د قواعدو په تطبيق كې د اختلاف لامل وگرزي او دا موضوع كولاى شي د هغو لپاره چې د معلوماتو د شريكولو په بهير كې ښكيل دي، يو نامعلوم وضعیت را منځ ته كړي. د وسع المفهومه اصطلاحاتو كارول و د دقيقو تعريفونو نشتوالی كيداى شي چې د ضد او نقيض انفاذ لامل وگرزي. بيلابيلي مراجع امكان لري قواعد په مختلفه توگه تفسير كړي او په پايله كې د كرنلارې په تطبيق كې توپير را منځ ته شي. دا مغايرت كولاى شي التباس او اختلاف را منځ ته كړي او د كرنلارې اغېزمنتيا ته زيان ورسوي (د ۶مې څخه تر ۱۰مې مادې).

ب. د منظوري او پرده بهيرونه: د تاييد او منظوري په برخه كې د كرنلارې او پرده بهيرونه كه څه هم امنيت او قانون سره تطابق پياوړی كوي، خو همدا راز كولاى شي د ځنډونو او اداري بارونو لامل شي. د معلوماتو د غوښتنو او رسنيو سره د تعامل په برخه كې د متعددو منظوريو شرط كولاى شي د معلوماتو خپرول پخ كړي چې دا كار به د قضايه قوې مثمرت او مؤثریت په ټوليزه توگه اغېزمن كړي. د معلوماتو په شريكولو كې، آن دا چه د غير محرم معلوماتو په ښريكولو كې په ځانگړي توگه د قاضی القضاات ښكيلتيا، لكه څرنگه چې په ۶مه ماده كې تصريح شوي دي، پر بهير باندې د بياكتنې يو بل پور اضافه كوي چې كولاى شي د ياد ځنډونو د كچې په لوړولو كې اغيز ولري (د ۶مې څخه تر ۱۰مې مادې پورې).

ج. د شريكولو او نشرولو پر وړاندې د ممنوع معلوماتو طبقې: د محكمو د پرېكړو او د جاري څېړنو په گډون، كرنلاره د محرمو معلوماتو ۱۹ طبقې بيانوي. دا محدوديتونه ښكاري د دې لپاره وضع شوې وي چې قضايی سما او سپېڅلتوب او حساس معلومات خوندي شي. خو ياد محدوديتونه نور پراخه برخي رانغاړي لكه «احصايه او هغه قانونی دعوي چې ممكن شهرت ته بالقوه زيان ورسوي او يا د فساد ښكارندوي وي» (۱۲مه ماده (۱۹)). ځينې دا احكام كولاى شي چې معلوماتو ته د عامو وگړو لاسرسۍ محدود كړي. د يادو طبقو پراخه ساحه كولاى شي چې دا ټاكل ستونځمن كړي چې د كومو معلوماتو شريكول منع دي او كوم نه دي. دا موضوع كولاى شي چې د حقوقو په برخه كې كاركونكو ته او عامو وگړو ته يو ناڅرگند وضعیت را منځ ته كړي.

د. د عامو وگړو محدود لاسرسۍ: پر هغه معلوماتو باندې چې شريكېداى شي سخت شرايط او د ممنوعه طبقو يو اوږد نوملړ كولاى شي چه مهمه قضايي معلوماتو ته د عامو وگړو لاسرسۍ محدود كړي. كه څه هم كېداى شي دا تدابير د قضايی بهيرونو د سما او سپېڅلتوب د خونديتوب په موخه په نظر كې نيول شوي وي، خو دا هم كيداى شي چې د هغه معلوماتو كچه چې عام وگړې ورته لاسرسۍ درلودای شي، را ټيټه كړي چې دا كار به د قضايه قوې پر روڼتيا او ځواب وينې بده اغيزه ولري (۱۰مه ماده).

دا سند د حقوقو د پراختيا نړيوال سازمان (IDLO) په واسطه د افغانستان د قانون د حاكميت څارونكې ويبپاڼه (ARLO) پروژې لپاره ژباړل شوی دی. د ARLO په اړه د نورو مالوماتو ترلاسه كولو لپاره مهرباني وكړئ زمونږ ويبپاڼه www.arlo.online ته لار شئ.

د مسؤلیت د رفع کولو یادداشت: دا سند په غیر رسمي شکل له یو رسمي سند څخه ژباړل شوی دی، مگر ژباړه یې د هیڅ دولتي ادارې لخوا نه ده تائید شوې. کیدای شي ټوله هڅه د ژباړې د کره کولو د ډاډ لپاره شوې وي. مگر دا هم امکان لري چې د اصلي سند او ژباړې ترمنځ د کلماتو په ټاکلو کې نواقص یا توپيرونه موجود وي.

و. سپارښتنې

أ. هر اړخیزه بیاکتنه او پوهاوی: د مدني ټولني بنسټونو او غیر دولتي شرکتونو لپاره چې د قانون واکمنی او عدالت کي بنکيل وي اړینه ده چې د دې کړنلارې څخه یوه هر اړخیزه بیاکتنه ترسره کړي. د مشخصو احکامو لکه د نشر پر وړاندې د معلوماتو ممنوع طبقې او د منظوری اوږده بهیرونو په هکله پوهاوی به دې بنسټونو سره مرسته وکړي چې په مقرراتی مسایلو کې خپل ځان ته په اغېزمنه توگه لاره پیدا کړي. د کړنلارې سره بلدتیا به د هغې سره تطابق تضمین کړي او د اندېښنې وړ ځایونه، چې کولای شي د یادو بنسټونو په فعالیتونو اغیز وکړي، په گوته کړي (د ۶ می څخه تر ۱۰ مې مادې پورې).

ب. حقوقي متخصصینو سره اړیکې: د کړنلارې پیچلتیا او بالقوه ابهاماتو ته په کتو، غیر دولتي شرکتونه او د مدني ټولني بنسټونه باید حقوقي متخصصینو سره د احکامو د صحیح تفسیر لپاره اړیکې ونیسي. حقوقي سلا مشورې کولای شي په کړنلاره کې تصریح شوې شرایط واضح کړي او په دې توگه ادارو سره مرسته وکړي خپل مسؤلیتونه او حقوق وپېژني. دا وړ اړیکې د دې ډاډ تر لاسه کولو لپاره اړین دی چې د یادو ادارو کړنې او چارې د قانون د محدودې څخه بهار نه اوزي.

ج. د کړنلارې سره د تطابق ظرفیت لوړول: سازمانونه باید د خپلو کارکوونکو لپاره د ظرفیت لوړولو او روزنیزو پروگرامونو باندې پانگونه وکړي تر څو د کړنلارې څخه پوهاوی او له هغې سره تطابق تضمین شي. دا کیدای شي چې ورکشاپونه وي یا سیمینارونه او نورې معلوماتي مرکې چې د شکلي شرایطو او معلوماتو شریکولو په برخه کې بهترین تگلارو باندې تمرکز کوي. داخلي ظرفیت لوړول به سازمانونو سره مرسته وکړي چې د خپلو ماموریتونو په اغېزمنه توگه د ترسره کولو تر څنګ، د کړنلارې احکام هم رعایت کړي.

د. پایلیزه

د معلوماتو د شریکولو په اړه د سترې محکمې کړنلاره د قضایي معلوماتو د خپرولو د تنظیمولو په اړه یو بشپړ چوکاټ معرفي کوي. په داسې حال کې چې د کړنلارې موخه د قضایي بهیرونو د امنیت پیاوړی کول او د محرمیت خونديتوب دی، د متعدد مقاماتو د منظوری شرط او وسیع المفهومه تعریفونه پیچلتیاوې او بالقوه ځنډونه هم منځ ته راوړي. د مدني ټولني بنسټونو او غیر دولتي شرکتونو لپاره، چې د قانون د واکمنی او عدالت په برخو کې فعالیت کوي، اړین دي چې په دې مقرراتو باندې په بشپړه توگه ځان پوه کړي. دا بنسټونه کولای شي چې په خپلو فعالیتونو باند دې د کړنلارې د اغېز د تحلیل په موخه کړنلاره ولولي، حقوقي متخصصینو سره سلا مشورې وکړي، خپل کارکوونکي وروزی او لایزاتي څېړنې تر سره کړي او همغږي را منځ ته کړي. د کړنلارې سره تطابق اړین دی تر څو ډاډ تر لاسه شي چې د دوی فعالیتونه د نویو قانوني شرایطو او غوښتنو سره سمون لري.

دا سند د حقوقو د پراختیا نړیوال سازمان (IDLO) په واسطه د افغانستان د قانون د حاکمیت څارونکي ویبپاڼه (ARLO) پروژې لپاره ژباړل شوی دی. د ARLO په اړه د نورو مالوماتو ترلاسه کولو لپاره مهرباني وکړئ زمونږ ویبپاڼه www.arlo.online ته لار شئ.